

Pravilnik za katalogizaciju u arhivima, knjižnicama i muzejima

Uvod

Sadržaj

A 1 Predmet, svrha i uporaba Pravilnika.....	3
A 1.1 Predmet Pravilnika.....	3
A 1.2 Svrha i ciljevi Pravilnika	4
A 1.3 Uporaba Pravilnika.....	5
A 2 Opća načela Pravilnika.....	6
A 3 Struktura Pravilnika.....	8
A 4 Jedinica kataložnog opisa.....	9
A 4.1 Jedinica građe.....	9
A 4.1.1 Aspekt jedinice građe	9
A 4.1.2 Opseg jedinice građe	12
A 4.2 Agent.....	16
A 4.2.1 Individualni agent.....	17
A 4.2.1.1 Osoba.....	17
A 4.2.2 Kolektivni agent	17
A 4.2.2.1 Obitelj	17
A 4.2.2.2 Korporativno tijelo.....	18
A 4.3 Mjesto.....	18
A 5 Opširnost kataložnog opisa	19
A 6 Vrste kataložnog opisa	20
A 6.1 Arhivistički opis.....	21
A 6.2 Bibliografski opis.....	22
A 6.3 Muzejski opis.....	23
A 7 Pristup jedinicama kataložnog opisa.....	24
A 8 Izvori podataka za kataložni opis.....	26

A 8.1 Izvori podataka s prednošću.....	28
A 8.2 Izvori podataka u skupnim jedinicama građe.....	29
A 8.3 Izvori podataka u zbirnim jedinicama građe.....	29
A 9 Jezik i pismo kataložnog opisa.....	29
A 9.1 Jezik i pismo usvojenih nadziranih pristupnica.....	30
A 9.2 Kratice, akronimi i inicijali.....	30
A 9.3 Slobodno oblikovani tekst.....	31
A 9.4 Citiranje.....	32
A 10 Opće odredbe za kataložni opis.....	33
A 10.1 Izrada kataložnog opisa.....	33
A 10.1.1 Izrada kataložnog opisa jedinice građe.....	33
A 10.1.2 Izrada kataložnog opisa agenta	35
A 10.1.2.1 Osobe s višestrukim identitetima	37
A 10.1.3 Izrada kataložnog opisa mjesta.....	39
A 10.2 Bilježenje odnosa.....	40
A 10.2.1 Bilježenje odnosa u obliku napomene.....	40
A 10.2.2 Bilježenje odnosa u obliku uputnice.....	41

A 1 Predmet, svrha i uporaba Pravilnika

A 1.1 Predmet Pravilnika

Pravilnik propisuje odredbe za kataložni opis građe koja se prikuplja, pohranjuje, obrađuje, štiti, istražuje, komunicira i stavlja na raspolaganje korisnicima u arhivima, knjižnicama i muzejima kao samostalnim ustanovama ili tijelima unutar ustanova, tvrtki i drugih pravnih osoba.

Kataložni opis je skup svih podataka koji su potrebni za pronalaženje, identifikaciju i odabir građe, pristup građi ili njezinu sadržaju te istraživanje odnosa među jedinicama građe i drugim entitetima koji su povezani s nastankom, prikupljanjem i čuvanjem jedinica građe.

Pravilnik utvrđuje elemente podataka kataložnog opisa i propisuje sadržaj podataka za svaki element, uključujući izvore, kriterije odabira i način navođenja podataka.

Elementi podataka mogu se koristiti za:

- prikaz strukturiranog kataložnog zapisa u pojedinačnim i skupnim katalozima arhiva, knjižnica i muzeja i drugim sustavima za pretraživanje i otkrivanje informacija;
- dijeljenje, povezivanje i integraciju podataka o građi koja je pohranjena u arhivima, knjižnicama i muzejima.

Pravilnik je namijenjen izradi kataložnog opisa neovisno o informacijskom sustavu ili formatu koji se koristi za unos i prikaz podataka.

Prikaz podataka u korisničkom sučelju, uključujući redoslijed elemenata, nije obuhvaćen odredbama Pravilnika i utvrđuje se unutar pojedinačnog aplikacijskog profila. Preporučena sintaksa navedena je u Dodatku ...

Odredbama Pravilnika nisu obuhvaćeni administrativni i tehnički metapodaci i podaci koji se odnose na zaštitu i evidenciju uporabe građe.

Uz nekoliko iznimaka, Pravilnik ne propisuje oblike riječi i izraza koji se koriste u pojedinim elementima podataka. U tu je svrhu potrebno, gdje je moguće, koristiti nadzirane rječnike poput tezaurusa ili sustava autoriziranih podataka koji su usklađeni s nacionalnim i međunarodnim standardima.

A 1.2 Svrha i ciljevi Pravilnika

Svrha je Pravilnika je osigurati ujednačenost i valjanost opisa građe u katalozima arhiva, knjižnica i muzeja, kako bi se omogućili:

- šira dostupnost građe krajnjim korisnicima;
- bolja prezentacija građe;
- dijeljenje, povezivanje i integracija podataka o građi;
- racionalizacija postupaka katalogizacije.

Podaci u kataložnom opisu moraju odgovarati raznolikim aspektima traženja i korištenja informacija koji se odražavaju u postupcima korisnika kataloga. Korisnicima kataloga smatraju se:

- korisnici informacijskih usluga koje arhivi, knjižnice i muzeji pružaju u okviru svojih djelatnosti (krajnji korisnici);
- stručnjaci koji obavljaju informacijske usluge, odnosno katalogiziraju građu, izrađuju metapodatke, stvaraju nadzirane rječnike i ontologije, pružaju informacije krajnjim korisnicima i služe se podacima u katalogu prilikom planiranja i provedbe projekata koji mogu biti namijenjeni krajnjim korisnicima;
- sustavi čiji računalni programi pobiru, obrađuju i prikazuju podatke o građi.

Svaki element podataka utvrđen Pravilnikom udovoljava zahtjevima jednog ili više postupaka korisnika kataloga:

- **pronalaženje**

U katalogu se navode podaci koji omogućuju pronalaženje građe, pronalaženje informacija o građi i drugim entitetima koji su povezani s građom (npr. osobama, mjestima itd.) te okupljanje srodnih jedinica građe i drugih entiteta kao rezultat pretraživanja prema bilo kojem relevantnom kriteriju.

- **identifikacija**

U katalogu se navode podaci koji omogućuju razlikovanje sličnih jedinica građe ili entiteta koji su povezani s građom (npr. razlikovanje izdanja istog djela ili osoba s istim imenom).

- **odabir**

U katalogu se navode podaci koji omogućuju korisnicima da s obzirom na svoje informacijske potrebe utvrde prikladnost jedinica građe ili entiteta povezanih s građom te da odaberu jedan ili više entiteta koje smatraju najprikladnijima (npr. određeno izdanje djela).

- **pristup građi ili njezinu sadržaju**

U katalogu se navode podaci koji omogućuju korisnicima da posude ili dobiju na uvid jedinicu građe ili pristupe njezinu sadržaju u skladu sa zakonskim odredbama i praksom ustanove u kojoj je jedinica građe pohranjena.

- **istraživanje**

U katalogu se navode podaci koji omogućuju istraživanje međusobnih odnosa jedinica građe i drugih entiteta koji su s njima povezani (npr. odnos izvornika i reprodukcije, odnos djela i mjesta njegova nastanka, odnos pravog imena i pseudonima osobe itd.). Podaci o odnosima omogućuju smještanje građe u kontekst i temeljni su uvjet za otkrivanje novih informacija ili načina interpretacije.

A 1.3 Uporaba Pravilnika

Pravilnik je namijenjen izradi kataloga u arhivima, knjižnicama i muzejima.

Uporaba Pravilnika preporučuje se i drugim ustanovama, skupinama ili pojedincima čija djelatnost uključuje postupke katalogizacije i dokumentacije (npr. nakladnici, knjižari, galeristi, *online* zajednice i neovisni znanstvenici), a ciljevi su im poboljšanje dostupnosti informacija i racionaliziranje radnih postupaka putem dijeljenja, povezivanja i integracije podataka.

Elementi podataka i odredbe utvrđene Pravilnikom mogu se među ostalim primijeniti:

- u stvaranju skupnih kataloga arhiva, knjižnica i muzeja;
- u izradi općih, specijalnih i individualnih bibliografija, uključujući nacionalne bibliografije;
- u stvaranju institucijskih ili tematskih digitalnih repozitorija;
- u izradi opisnih podataka u okviru procesa upravljanja dokumentima i zapisima;
- u izradi nakladničkih kataloga;

- u izradi muzejskih vodiča, kataloga izložbi i drugih proizvoda nakladničke djelatnosti muzeja;
- u izradi sveobuhvatnih anotiranih kataloga (*catalogue raisonné*);
- u izradi prodajnih kataloga knjižara, galerija itd., uključujući aukcijske kataloge.

A 2 Opća načela Pravilnika

Odredbe Pravilnika utemeljene su na općim načelima:

- **opća uporaba i primjerenost korisnicima**

Podaci se navode na način koji je pristupačan i razumljiv većini korisnika. Izbjegavaju se izreke, kratice i sl. koje bi većini korisnika mogle biti nerazumljive. Usvojene nadzirane pristupnice (vidi A 7 Pristup jedinicama kataložnog opisa) temelje se na oblicima imena i naziva koji su općenito poznati većini korisnika.

- **integracija**

Odredbe Pravilnika utemeljene su na zajedničkoj praksi katalogizacije u arhivima, knjižnicama i muzejima i podržavaju integrirani pristup podacima o građi u tim ustanovama. Odredbe su u najvećoj mogućoj mjeri primjenjive na različite vrste građe neovisno o mediju, sadržaju i vrsti ustanove ili zbirke u kojoj je građa pohranjena (vidi i A 6 Vrste kataložnog opisa).

- **funkcionalna granularnost**

Pravilnik omogućuje stupanj granularnosti opisa koji je prilagođen specifičnim potrebama i zahtjevima građe, korisnika i ustanove ili zbirke u kojoj je građa pohranjena (vidi A 4.1.2 Opseg jedinice građe, A 5 Opširnost kataložnog opisa, A 6 Vrste kataložnog opisa).

- **standardizacija i ujednačenost**

Elementi podataka i njihov sadržaj usmjereni su postizanju visokog stupnja standardnosti kataložnog opisa kako bi se omogućila ujednačenost nužna za pronalaženje i identifikaciju građe u globalnom okruženju.

- **interoperabilnost**

Elementi podataka utvrđeni Pravilnikom usklađeni su s nacionalnim i međunarodnim standardima:

Cataloging cultural objects (CCO)

Categories for the Description of Works of Art (CDWA)

Guidelines for Authority Records and References (GARR)

International guidelines for museum object information: the CIDOC information categories

Međunarodna norma arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji (*International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families*, ISAAR(CPF))

Međunarodna norma za opis arhivskoga građiva (*International Standard Archival Description*, ISAD(G))

Međunarodni standardni bibliografski opis (*International Standard Bibliographic Description*, ISBD)

Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi

Elementi podataka utvrđeni Pravilnikom usklađeni su sa strukturom konceptualnih modela podataka:

International Committee for Documentation – Conceptual reference model (CIDOC CRM)

International Federation of Library Associations and Institutions – Library reference model (IFLA-LRM)

Records in contexts: a conceptual model for archival description (RIC)

Elementi podataka utvrđeni Pravilnikom prijavljeni su u Otvorenom registru metapodataka (*Open Metadata Registry*), gdje su im dodijeljeni jedinstveni identifikatori jedinice (*Uniform Resource Identifier*, URI) sa ciljem uporabe u okruženju povezanih podataka.

- **točnost**

Točnost navedenih podataka zajamčena je uporabom pouzdanih izvora, pri čemu se prednost daje jedinici građe (vidi [A 8 Izvori podataka za kataložni opis](#)).

- **ekonomičnost**

Elementi podataka uvršteni su u Pravilnik na temelju dostatnosti i nužnosti s obzirom na postupke korisnika u pretraživanju informacija (vidi [A 1.2 Svrha i ciljevi Pravilnika](#)). U odredbama koje propisuju sadržaj podataka izbjegavaju se postupci koji mogu otežati snalaženje u katalogu, uključujući navođenje redundantnih podataka ili iscrpna nabranjanja koja nisu značajna za korisnike kataloga.

- **racionalnost**

Odredbe Pravilnika obranjive su i imaju uporište u suvremenim teorijskim gledištima organizacije informacija i međunarodnoj praksi propisanoj standardima za opis građe u arhivima, knjižnicama i muzejima.

Načela na kojima se temelje odredbe Pravilnika primjenjuju se i u postupku katalogiziranja, utvrđivanju politike katalogizacije i izradi smjernica i uputa za katalogizaciju u pojedinim ustanovama ili zbirkama. Kad su pojedina načela međusobno isključiva, prednost imaju načelo opće uporabe i primjerenosti korisnicima te načelo interoperabilnosti.

A 3 Struktura Pravilnika

Pravilnik se sastoji od Uvodnog poglavlja i ... poglavlja podijeljenih u manje jedinice koje predstavljaju elemente podataka.

Svaki element podataka sastoji se od:

- naziva elementa;
- definicije i opsega elementa;
- iskaza o cilju uključivanja elementa u opis;
- općih odredbi o izvoru, odabiru i navođenju podataka;
- posebnih odredbi o izvoru, odabiru i navođenju podataka koje su primjenjive na specifične vrste građe;
- primjera uz odredbe.

A 4 Jedinica kataložnog opisa

Jedinica kataložnog opisa je entitet koji predstavlja osnovu za opis u katalogu.

Jedinica kataložnog opisa može biti:

- jedinica građe
- agent
- mjesto
- vremenski raspon
- koncept

A 4.1 Jedinica građe

Jedinica građe je materijalni ili nematerijalni objekt intelektualnog ili umjetničkog sadržaja i/ili društvenog, povijesnog, znanstvenog ili umjetničkog značaja koji ga čine predmetom prikupljanja, pohrane, obrade, komuniciranja i zaštite u arhivima, knjižnicama i muzejima.

Primjeri

Vinodolski zakon

plan grada Rijeke

časopis *Gynaecologia et perinatologia*

tradicijska pjesma *Dej mi Bože joči sokolove*

ženska tradicijska nošnja iz Posavine

crtež istočnog pročelja Narodnog doma u Zagrebu Bartola Felbingera

korespondencija Iva Vojnovića

zbirka slika Vilima Svečnjaka

A 4.1.1 Aspekt jedinice građe

U katalogu se opisuju različiti aspekti jedinice građe, poput materijalnih značajki (npr. podaci o dimenzijama ili tehnici izrade), sadržaja (npr. sažetak teksta ili opis sadržaja slike) ili načina na koji je iskazan sadržaj (npr. podaci o jeziku i pismu teksta, boji slike ili tonalitetu skladbe).

Pojedini aspekti jedinice građe mogu biti zasebne jedinice kataložnog opisa pod uvjetom da je njihova pripadnost istoj jedinici građe jasno istaknuta uspostavljanjem međusobnih odnosa. Takav se postupak preporučuje u slučaju građe čiji je sadržaj odvojiv od materijalnog nositelja i postoji na većem broju medija i u više preradbi i izdanja.

S obzirom na aspekt jedinice građe koji se opisuje, jedinica kataložnog opisa može biti:

- **djelo**

Djelo je intelektualni ili umjetnički sadržaj jedinice građe, odnosno skup koncepata i ideja koji jedinicu građe čini samostalnom i prepoznatljivom stvaralačkom cjelinom.

Primjeri

Vinodolski zakon

roman *Alkar* Dinka Šimunovića

roman *Do androids dream of electric sheep?* Philipa K. Dicka

film *Blade runner* Ridleyja Scotta

zemljovid *Tabula Peutingeriana*

tradicijska pjesma *Dej mi Bože joči sokolove*

- **izraz**

Izraz je skup određenih vizualnih, zvučnih, gestualnih ili drugih znakova koji, kombinirani u cjeline poput rečenica, odlomaka, oblika, melodija ili pokreta, prenose intelektualni ili umjetnički sadržaj jedinice građe.

Primjeri

tekst Vinodolskog zakona na suvremenom hrvatskom jeziku

tekst romana *Alkar* Dinka Šimunovića s ilustracijama Vilka Gecana, Joze Kljakovića, Frana Kršinića, Omera Mujadžića, Vanje Radauša i Marijana Trepšea

tekst romana *Do androids dream of electric sheep?* Philipa K. Dicka u hrvatskom prijevodu pod naslovom *Sanjaju li androidi električne ovce?*

redateljska verzija filma *Blade runner* Ridleyja Scotta

verzija filma *Blade runner* s titlovima na hrvatskom jeziku pod naslovom *Istrebljivač*

izvorni kartografski prikaz zemljovida *Tabula Peutingeriana*

notni zapis tradicijske pjesme *Dej mi Bože joči sokolove*

tradicijska pjesma *Dej mi Bože joči sokolove* u izvedbi Dunje Knebl

- **pojavni oblik**

Pojavni oblik je skup svih materijalnih objekata koji posreduju isti intelektualni ili umjetnički sadržaj i proizvedeni su iz istog izvornog unosa. Pojavni oblik obuhvaća skupove objekata nastale industrijskom proizvodnjom, ali i unikatne materijalne objekte nastale obrtničkim ili umjetničkim proizvodnim procesom.

Primjeri

mikrofilm Vinodolskog zakona snimljen 1999. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

knjiga *Alkar* Dinka Šimunovića s ilustracijama Vilka Gecana, Joze Kljakovića, Frana Kršinića, Omera Mujadžića, Vanje Radauša i Marijana Trepšea tiskana 1933. u Zagrebu

knjiga *Sanjaju li androidi električne ovce?* Philipa K. Dicka objavljena u 2000. u Zagrebu u izdanju Zagrebačke naklade

film *Istrebljivač* Ridleyja Scotta objavljen na dvostrukom DVD optičkom disku 2007. u Zagrebu u izdanju Continental filma

faksimil zemljovida *Tabula Peutingeriana* tiskan 1976. u Grazu

snimak tradicijske pjesme *Dej mi Bože joči sokolove* u izvedbi Dunje Knebl na glazbenom albumu *Ethno ambient live* objavljenom na CD optičkom disku 1995. u Zagrebu u izdanju diskografskih kuća CBS i Kopito Records

- **primjerak**

Primjerak je pojedinačni materijalni objekt koji posreduje određeni intelektualni ili umjetnički sadržaj, a proizveden je industrijski kao dio skupa identičnih materijalnih objekata.

Primjeri

bibliofilski primjerak knjige *Alkar* tiskane 1933. u Zagrebu s ručnim potpisima autora i ilustratora

primjerak knjige *Sanjaju li androidi električne ovce?* koji se nalazi u Knjižnici Knežija u Zagrebu pod signaturom 820(73)-3 DICK b

primjerak izdanja filma *Istrebljivač* Ridleyja Scotta iz 2007. na dvostrukom DVD optičkom čitaču s oštećenom spremnicom

A 4.1.2 Opseg jedinice građe

Jedinica građe može biti višedijelna, odnosno može se sastojati od više samostalnih ili nesamostalnih dijelova. Jedinica građe također može biti dio veće cjeline (npr. skupine ili zbirke predmeta). Opseg jedinice građe koja se identificira i opisuje u katalogu ovisi o potrebama korisnika, naravi građe, vrsti i veličini ustanove ili zbirke i drugim uvjetima.

U muzejskom opisu (vidi [A 6.3 Muzejski opis](#)) uvijek se izrađuje zaseban opis za višedijelnu jedinicu građe i svaki njezin fizički i/ili logički samostalni dio. Kad je jedinica građe predmet koji je nepotpun, rastavljen ili razbijen, fizički dijelovi jedinice građe **ne smatraju se** samostalnim dijelovima.

U drugim vrstama kataložnog opisa izrada zasebnog opisa preporučuje se za višedijelnu jedinicu građe i svaki njezin dio koji sadrži jedinstvene informacije koje se ne mogu primjereno iskazati u opisu cjeline.

Kad se za dijelove višedijelne jedinice građe izrađuje zaseban opis, sadržaj podataka u opisu mora biti primjeren opsegu jedinice koja se opisuje. U opisu cjeline ne navode se podaci specifični za dijelove ili podaci koji nisu značajni za cjelinu te se izbjegava iscrpno nabranje dijelova. U opisu dijelova ne navode se podaci koji se odnose na cjelinu ili podaci koji nisu specifični za dio koji se opisuje.

Odnos dijela i cjeline među jedinicama građe uvijek se navodi u katalogu. Za pojedinosti vidi [A 10.2 Bilježenje odnosa](#). Vrste odnosa dijela i cjeline navedene su u Dodatku ...

S obzirom na opseg jedinice građe koja se opisuje, jedinica kataložnog opisa može biti:

- **pojedinačna jedinica građe**

Pojedinačna jedinica građe najmanja je logički i/ili fizički samostalna jedinica građe.

Pojedinačna jedinica građe može biti dio skupne jedinice građe ili zbirne jedinice građe.

Pojedinačna jedinica građe može biti sačinjena od sastavnica. Za iskazivanje opsega pojedinačne jedinice građe u kataložnom opisu vidi ... Broj sastavnica.

Primjeri

crtež istočnog pročelja Narodnog doma u Zagrebu Bartola Felbingera

poruka elektroničke pošte

pismo Iva Vojnovića ocu Kostu Vojnoviću iz fonda obitelji Vojnović u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu

pismo Iva Vojnovića ocu Kostu Vojnoviću objavljeno u ... svesku *Pisama Iva Vojnovića* Tihomila Maštrovića

roman J. R. R. Tolkiena *Gospodar prstenova* objavljen u jednom svesku

Prstenova družina, prvi svezak romana J. R. R. Tolkiena *Gospodar prstenova* objavljenog u tri sveska

članak Danke Mirić Tešanić i Asima Kurjaka *Trodimenzionalni ultrazvuk u ginekologiji i porodništvu* objavljen u časopisu *Gynaecologia et perinatologia*

druga epizoda prve sezone humoristične serije *Bitange i princeze* dostupna na web platformi Hrvatske radiotelevizije <https://hrti.hrt.hr>

skladba *Marčelina* objavljena na glazbenom albumu Tome Bebića *Nije gotovo...*

plan grada Rijeke na presavijenom listu papira

plan grada Rijeke u *Auto-atlasu Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Slovenije*

oglavlje ženske tradicijske nošnje iz Posavine

čajnik iz Meissenovog porculanskog servisa za zajuttrak

srebrna trojagodna naušnica

ulomci rimske amfore

rimska amfora rekonstruirana od ulomaka

- **skupna jedinica građe**

Skupna jedinica građe je jedinica građe koja je izvorno zamišljena i ostvarena kao cjelina sastavljena od više istovrsnih ili raznovrsnih logički i/ili fizički samostalnih dijelova. Za iskazivanje opsega skupne jedinice građe u kataložnom opisu vidi ... Broj dijelova.

Skupna jedinica građe može biti dio druge skupne jedinice građe ili zbirne jedinice građe.

Skupna jedinica građe obuhvaća:

- skupove predmeta koji su oblikovani i proizvedeni kao cjelina (npr. parovi, servisi ili garniture);
- skupove samostalnih djela su zamišljeni i objavljeni kao cjelina (npr. zbornici, antologije, glazbeni albumi, grafičke mape, albumi fotografija);
- višedijelnu omeđenu građu;
- nakladničke cjeline i kola;
- serijsku građu;
- mrežna mjesta i portale.

Primjeri

nacrti Bartola Felbingera za Narodni dom u Zagrebu koji se sastoje od crteža istočnog i zapadnog pročelja i presjeka sjever-jug

poruka elektroničke pošte s privitkom

roman J. R. R. Tolkiena *Gospodar prstenova* objavljen u tri sveska

Pisma Iva Vojnovića Tihomila Maštrovića objavljena u tri sveska

nakladnička cjelina *Radovi Znanstvenog savjeta za naftu*

razdjel *Radovi Znanstvenog savjeta za naftu. Serija C, Sekcija za preradu i primjenu nafte*

časopis *Gynaecologia et perinatologia*

prva sezona humoristične serije *Bitange i princeze* dostupna na web platformi Hrvatske radiotelevizije <https://hrti.hrt.hr>

humoristična serija *Bitange i princeze* dostupna na web platformi Hrvatske radiotelevizije <https://hrti.hrt.hr>

glazbeni album *Nije gotovo...* Tome Bebića na CD optičkom disku

sabrani radovi Tome Bebića *Volite se ljudožderi* u devet svezaka s priloženim glazbenim albumom *Nije gotovo...* na CD optičkom disku u zajedničkoj mapi

Auto-atlas Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Slovenije

ženska tradicijska nošnja iz Posavine

Meissenov porculanski servis za zajutrak

par srebrnih trojagodnih naušnica

- **sastavnica**

Sastavnica je logički i/ili fizički neodvojiv dio pojedinačne jedinice građe.

Primjeri

privitak poruke elektroničke pošte

poglavlje ... u romanu J. R. R. Tolkiena *Gospodar prstenova*

uvodni odlomak članka Danke Mirić Tešanić i Asima Kurjaka *Trodimenzionalni ultrazvuk u ginekologiji i porodništvu*

kadar iz druge epizode prve sezone humoristične serije *Bitange i princeze*

poklopac čajnika iz Meissenovog porculanskog servisa za zajutak

ulomak rimske amfore

- **zbirna jedinica građe**

Zbirna jedinica građe sastoji se od istovrsnih ili različitih pojedinačnih ili skupnih jedinica građe koje su fizički ili virtualno združene na temelju zajedničke provenijencije i/ili zajedničkih obilježja.

Za iskazivanje opsega zbirne jedinice građe u kataložnom opisu vidi ... Broj komada.

Zbirna jedinica građe može biti dio druge zbirne jedinice građe.

Zbirna jedinica građe uključuje:

- cjeline sastavljene od jedinica građe zajedničke provenijencije (npr. arhivski fondovi, ostavštine itd.);
- cjeline sastavljene od jedinica građe koje su združene na temelju zajedničkih obilježja poput vrste, sadržaja, jezika, materijala itd. (npr. muzejske zbirke).

Primjeri

fond obitelji Vojnović u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu

podserija *Pisma članova obitelji Ivu Vojnoviću* iz fonda obitelji Vojnović u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu

zbirka *Inozemni tisak o Ivu Vojnoviću* u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu

Zbirka Svečnjak u Strossmayerovoj galeriji starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu

Zbirka igračaka i igara Povijesnog i pomorskog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci

Zbirka leptira Lorković u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju u Zagrebu

web platforma Hrvatske radiotelevizije <https://hrti.hrt.hr>

A 4.2 Agent

Agent je osoba ili skupina osoba koje se mogu smatrati odgovornima za djelovanje i učinke djelovanja na jedinicu građe.

Djelovanje uključuje aktivnosti poput oblikovanja, proizvodnje, preinake itd., ali i vlasništvo nad intelektualnim i/ili materijalnim aspektima jedinice građe. Vrste odnosa između agenta i jedinice građe navedene su u Dodatku ...

Agentima se smatraju i objekti koje je stvorila neka osoba ili skupina osoba i koji s određenim stupnjem samostalnosti djeluju u ime svojih tvoraca, poput računalnih programa, robota ili hologramskih projekcija.

Agent može biti individualan i kolektivan (vidi [A 4.2.1 Individualni agent](#), [A 4.2.2 Kolektivni agent](#)).

Primjeri

Ivana Brlić Mažuranić

majstor Radovan

braća Grimm

obitelj Vojnović

Red Hot Chilli Peppers

Hrvatska radiotelevizija

65. Dubrovačke ljetne igre

A 4.2.1 Individualni agent

A 4.2.1.1 Osoba

Osoba je individualno ljudsko biće čije se postojanje može dokazati ili se opravdano pretpostavlja.

Osoba ne obuhvaća fiktivne pojedince poput mitoloških i legendarnih bića, književnih ili filmskih likova itd.

Primjeri

Homer

majstor Radovan

Marco Polo

kraljica Elizabeta II

Ivana Brlić Mažuranić

Ivo Pogorelić

A 4.2.2 Kolektivni agent

Kolektivni agent je zajednica ili skupina osoba i/ili organizacija koja zajednički djeluje pod određenim imenom.

A 4.2.2.1 Obitelj

Obitelj čine dvije ili više osoba koje su povezane rođenjem, brakom, posvojenjem, registriranom zajednicom ili sličnim pravnim statusom ili se na neki drugi način predstavljaju kao obitelj.

Obitelj uključuje skupine pojedinaca koje su povezane zajedničkom linijom predaka, klanove, dinastije, plemićke kuće i susljedne nositelje titule u plemićkim kućama.

Obitelj uključuje dijelove obitelji (roditelji, sestre, unuci itd.).

Primjeri

braća Grimm

obitelj Vojnović

vojvode od Norfolka

A 4.2.2 Korporativno tijelo

A 4.3 Mjesto

Mjesto je prirodno (fizičko-geografsko) ili političko-teritorijalno (društveno-geografsko) područje.

Prirodna područja obuhvaćaju:

- hidrogeografske i oceanografske oblike (npr. mora, rijeke, jezera);
- reljefne oblike (npr. planine, gorja, doline, zaljeve, otoke, poluotoke, spilje);
- velike geografske cjeline (npr. kontinente, prirodne cjeline, područja);
- vegetacijske cjeline (npr. šume, stepe, savane, pustinje);
- nebeska tijela (npr. planete, zvijezde).

Političko-teritorijalna područja obuhvaćaju:

- savezne države, države, županije, oblasti, pokrajine, naselja i dijelove naselja;
- grupe zemalja i regije zajedničkih ili sličnih geografskih značajki.

A 5 Opširnost kataložnog opisa

Opširnost kataložnog opisa ovisi o potrebama korisnika kataloga, naravi građe, vrsti, veličini i funkciji ustanove ili zbirke, stručnosti katalogizatora i drugim uvjetima.

Opširnost kataložnog opisa određena je brojem elemenata podataka koji su uključeni u opis.

Osnovni kataložni opis sastoji se od obveznih elemenata podataka koji su nužni za identifikaciju jedinice opisa.

Preporučuje se proširenje osnovnog kataložnog opisa elementima podataka koji nisu obvezni, ali pružaju dodatne informacije o jedinici opisa i kontekstu njezinog postojanja ili djelovanja (vidi i [A 6 Vrste kataložnog opisa](#)).

Uz svaki element podataka u Pravilniku označen je status obveznosti, koji može imati jednu od ovih vrijednosti:

- **obvezno**

Podaci su nužni za identifikaciju i uvijek se navode u svim vrstama kataložnog opisa (vidi [A 6 Vrste kataložnog opisa](#)).

- **obvezno kad je dostupno**

Podaci se navode u svim vrstama kataložnog opisa kad se mogu utvrditi u izvorima podataka koji su propisani uz element.

- **obvezno kad je primjenjivo**

Podaci se navode u svim vrstama kataložnog opisa kad su dostupni i karakteristični za vrstu kojoj pripada jedinica opisa (npr. mjerilo se navodi za zemljovide, tehničke i arhitektonske crteže, modele i makete; datumi rođenja i smrti navode se uz osobu).

- **obvezno za arhivistički opis**

Podaci se uvijek navode u arhivističkom opisu (vidi [A 6.1 Arhivistički opis](#)), dok se u drugim vrstama opisa preporučuju kad su dostupni, primjenjivi i smatraju se značajnima za korisnike kataloga.

- **obvezno za bibliografski opis**

Podaci se uvijek navode u bibliografskom opisu (vidi [A 6.2 Bibliografski opis](#)), dok se u drugim vrstama opisa preporučuju kad su dostupni, primjenjivi i smatraju se značajnima za korisnike kataloga.

- **obvezno za muzejski opis**

Podaci se uvijek navode u muzejskom opisu (vidi [A 6.3 Muzejski opis](#)), dok se u drugim vrstama opisa preporučuju kad su dostupni, primjenjivi i smatraju se značajnima za korisnike kataloga.

- **nije obvezno**

Podaci nisu obvezni, ali se mogu navesti u svim vrstama kataložnog opisa kad su dostupni, primjenjivi i smatraju se značajnima za korisnike kataloga.

Preporučuje se da kataložna agencija izradi smjernice ili upute o uvrštavanju neobveznih elemenata podataka u kataložni opis u skladu s potrebama korisnika i drugim specifičnim uvjetima.

A 6 Vrste kataložnog opisa

Pravilnik razlikuje tri vrste kataložnog opisa jedinice građe:

- arhivistički opis
- bibliografski opis
- muzejski opis.

Jedna od zadaća kataložnog opisa jedinice građe jest osnovna identifikacija neovisno o ustanovi ili zbirci u kojoj je jedinica građe pohranjena (npr. ista fotografija mora biti jednoznačno identificirana i kad se nalazi u različitim ustanovama te se ovisno o kontekstu smatra arhivskim gradivom, muzejskim predmetom ili dijelom sekundarne muzejske dokumentacije). Osnovna identifikacija postiže se navođenjem obveznih elemenata podataka u opisu (vidi [A 5 Opširnost kataložnog opisa](#)).

Vrste kataložnog opisa omogućuju da opis jedinice građe ostvari i druge funkcije:

- **opis specifičan za vrstu građe**

Kataložni opis nadopunjuje se podacima koji pridonose pronalaženju i identifikaciji jedinice građe, a specifični su za pojedine vrste građe (npr. tiskani tekst, digitalne datoteke, zbirke prirodnih objekata itd.). S obzirom na opseg i karakteristike jedinice građe primjenjuje se određena vrsta kataložnog opisa. Za pojedinosti vidi odgovarajuća poglavlja (A 6.1 Arhivistički opis, A 6.2 Bibliografski opis i A 6.3 Muzejski opis).

Primjena pojedine vrste kataložnog opisa podrazumijeva navođenje elemenata podataka obveznih za tu vrstu opisa. Status obveznosti naveden je u Pravilniku uz svaki element.

- **smještanje u kontekst ustanove ili zbirke**

Kataložni opis pruža informacije koje smještaju jedinicu građe u odgovarajući kontekst s obzirom na ustanovu ili zbirku u kojoj je pohranjena, funkciju ili status jedinice građe u takvoj ustanovi ili zbirci i potrebe korisnika.

Smještanje u kontekst postiže se proširenjem kataložnog opisa elementima podataka koji nisu obvezni, ali su dostupni, primjenjivi i smatraju se značajnima za korisnike kataloga. Osobito se preporučuje navođenje onih elementata podataka koji upućuju na funkciju ili status jedinice građe u ustanovi ili zbirci (npr. inkunabula koja je pohranjena u knjižnici, ali ima status muzejskog predmeta, opisat će se bibliografskim opisom i nadopuniti obveznim elementima muzejskog opisa poput materijala ili procijenjene vrijednosti).

A 6.1 Arhivistički opis

Arhivistički opis primjenjuje se na zbirne jedinice građe, odnosno fondove, serije, zbirke i druge veće fizičke ili virtualne cjeline koje mogu biti rezultat zajedničke provenijencije ili združivanja jedinica građe na temelju zajedničkih značajki (vidi A 4.1.2 Opseg jedinice građe).

Predmetom arhivističkog opisa među ostalim se smatraju:

- zbirke spisa, isprava, pomoćnih uredskih i poslovnih knjiga i drugih dokumenata koji su nastali obavljanjem djelatnosti pravnih ili fizičkih osoba;
- obiteljske i osobne ostavštine (npr. privatne zbirke i knjižnice, zbirke predmeta privatne ili profesionalne uporabe itd.);
- muzejske i knjižnične zbirke i fondovi.

Pojedinačne i skupne jedinice građe koje čine zbirnu jedinicu građe mogu se zasebno opisati u skladu s odredbama za bibliografski ili muzejski opis kad se to smatra značajnim za korisnike kataloga (vidi [A 4.1.2 Opseg jedinice građe](#), [A 6.2 Bibliografski opis](#), [A 6.3 Muzejski opis](#)).

A 6.2 Bibliografski opis

Bibliografski opis se primjenjuje na objavljenu građu, uključujući građu objavljenu za ograničeno raspačavanje ili dostupnu na zahtjev. Većina takve građe obilježena je dvojnošću sadržaja i materijalnog nositelja koji služi za prijenos i pohranu sadržaja.

S obzirom na oblik sadržaja građa na koju se primjenjuje bibliografski opis može biti:

- glazba
 - izvedena glazba (npr. studijske snimke, snimke koncerata i računalna glazba)
 - notirana glazba (npr. partiture)
 - izgovorena riječ (npr. zvučne knjige, snimke radijskih emisija i snimke kazivanja)
- pokret
 - izvedeni pokret (npr. snimke plesova, plesnih predstava i performansa)
 - notirani pokret (npr. scenske upute i koreografski zapisi)
- računalni program (npr. kodovi operativnih sustava i računalnih aplikacija)
- skup podataka (npr. brojčani podaci i podaci koji se odnose na okoliš, a koje aplikacijski programi koriste za izradu modela, izračune prosjeka i korelacija itd.)

Napomena: Skupovi podataka ne uključuju tekst, slike, glazbu, zvukove itd. u digitalnom obliku.

- slika
 - pokretne slike (npr. filmovi i videosnimke)
 - nepokretne slike (npr. fotografije, grafike i plakati)
 - karte (npr. zemljopisne karte, satelitske snimke i atlas)
- tekst (npr. tiskane i elektroničke knjige, časopisi i novine)
- zvuk (npr. snimke zvučnih efekata i snimke zvukova iz prirode).

Bibliografski opis primjenjuje se i na navedene oblike sadržaja koji nisu objavljeni, poput rukopisnih knjiga, korespondencije, tehničkih nacrti ili knjiga snimanja.

Popis izraza koji u kataložnom opisu označavaju oblike sadržaja i njihova obilježja, kao i popis vrsta građe prema oblicima sadržaja, nalazi se u Dodatku ...

S obzirom na način objavljivanja, građa na koju se primjenjuje bibliografski opis može biti:

- omeđena

Omeđena građa objavljena je kao potpuna u jednom dijelu ili se namjerava upotpuniti u konačnom broju dijelova.

- neomeđena

Neomeđena građa objavljuje se tijekom nekog razdoblja bez unaprijed utvrđenog kraja izlaženja. Neomeđena građa može biti:

- serijska, odnosno građa koja se obično objavljuje u uzastopnim numeriranim svešćićima ili dijelovima (npr. tiskani i elektronički časopisi, novine, godišnji izvještaji itd.);
- integrirajuća, odnosno građa kod koje se osuvremenjeni dijelovi uklapaju u cjelinu (npr. web stranice).

Neomeđenom se građom smatra i građa s obilježjima serijske ili integrirajuće građe čije je izlaženje ograničeno trajanjem događaja, npr. bilten priredbe ili mrežne stranice političke kampanje.

U opisu jedinice građe koja ima obilježja različitih oblika sadržaja ili načina objavljivanja kombiniraju se odgovarajuće odredbe kako bi se sve značajke jedinice građe primjereno opisale.

A 6.3 Muzejski opis

Muzejski opis se primjenjuje na nematerijalne oblike i materijalne objekte prirodnog porijekla ili ljudske izrade, koji imaju poseban društveni, umjetnički, povijesni ili znanstveni značaj.

Većina materijalnih objekata obilježena je jedinstvom fizičkog oblika, sadržaja i značenja.

Materijalni objekti mogu biti pokretni i nepokretni.

Pokretni materijalni objekti uključuju:

- predmete prirodnog porijekla (npr. minerali, biljke, fosili);
- predmete ljudske izrade (npr. uporabni predmeti, djela likovne umjetnosti).

Nepokretni materijalni objekti uključuju:

- građevine;
- arheološka nalazišta i arheološke zone;
- krajolike i njihove dijelove koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost;
- mjesta u prirodi koja imaju biološku, geomorfološku ili paleontološku vrijednost.

Nematerijalni oblici čovjekova stvaralaštva obuhvaćaju znanja, djelatnosti, običaje, izvedbe i druge fenomene koji se uobičajeno prenose predajom ili neposrednim iskustvom (npr. jezik, folklorno stvaralaštvo, tradicijski obrti itd.).

A 7 Pristup jedinicama kataložnog opisa

Podaci čiji je osnovni cilj identifikacija i pronalaženje jedinica kataložnog opisa nazivaju se pristupnicama.

Pristupnica može biti:

- **nenadzirana pristupnica**

Nenadzirana pristupnica je bilo koja riječ, izreka, broj, kod itd. koji je sadržan u elementima podataka i pomoću kojega se može pronaći i identificirati jedinica kataložnog opisa (npr. broj kojim su iskazane dimenzije jedinice građe, riječ iz sažetka ili opisa sadržaja jedinice građe, dio imena osobe itd.).

- **nadzirana pristupnica**

Nadzirana pristupnica je podatak koji se temelji na imenu ili nazivu jedinice kataložnog opisa i navodi se u ujednačenom obliku kako bi se osigurala jednoznačna identifikacija jedinice kataložnog opisa i okupljanje srodnih jedinica (npr. djela istog stvaratelja) pod zajedničkim imenom ili nazivom.

Jedinice kataložnog opisa mogu biti poznate pod različitim oblicima imena ili naziva. Oblik koji se odabire u svrhu jednoznačne identifikacije jedinice kataložnog opisa i okupljanja srodnih jedinica pod zajedničkim imenom ili nazivom smatra se usvojenim oblikom imena ili naziva. Ostali oblici smatraju se neusvojenim ili varijantnim oblicima imena ili naziva.

Kao usvojeni oblik imena ili naziva odabire se:

- ime ili naziv po kojemu je jedinica kataložnog opisa općenito poznata većini korisnika (vidi i A 9.1 Jezik i pismo nadziranih pristupnica);
- ime ili naziv koje se javlja na većini jedinica građe;
- najnovije ime ili naziv.

Referentni izvori podataka koji se preporučuju za utvrđivanje usvojenog oblika imena ili naziva navedeni su u Dodatku ...

S obzirom na oblik imena na kojemu se temelji, nadzirana pristupnica može biti:

- **usvojena nadzirana pristupnica**

Usvojena nadzirana pristupnica temelji se na usvojenom obliku imena ili naziva.

Elementi podataka koji u kataložnom opisu imaju ulogu usvojene nadzirane pristupnice su:

jedinstveni stvarni naslov

ime osobe

ime obitelji

naziv korporativnog tijela

naziv sastanka

naziv mjesta (...)

- **neusvojena nadzirana pristupnica**

Neusvojena nadzirana pristupnica temelji se na neusvojenom ili varijantnom obliku imena ili naziva.

Elementi podataka koji u kataložnom opisu imaju ulogu neusvojene nadzirane pristupnice su:

(...)

Pojedinosti o načinu navođenja usvojenih i neusvojenih nadziranih pristupnica u kataložnom opisu propisani su uz odgovarajuće elemente podataka.

Odnos istoznačnosti između usvojene i neusvojene nadzirane pristupnice uvijek se navodi u katalogu. Za pojedinosti vidi [A 10.2 Bilježenje odnosa](#).

A 8 Izvori podataka za kataložni opis

Osnovni izvor podataka za kataložni opis je jedinica građe.

Jedinica građe kao izvor podataka obuhvaća dijelove i sastavnice poput spremnice, dokumentacije i popratne građe (npr. metapodataka koji su isporučeni s digitalnom jedinicom građe).

U bibliografskom opisu jedinica građe smatra se izvorom podataka u obliku u kojem ju je objavio nakladnik, proizvođač, raspačavatelj itd. (npr. omot ili hrbat knjige koriste se kao izvor podataka samo ako je knjiga izvorno objavljena u tom uvezu).

Kad primjerak izdanja ili serije jedinice građe koji služi kao izvor podataka nije potpun (npr. u slučaju stare knjige), treba pokušati pronaći podatke o potpunom primjerku, a manjkavosti i druga posebna obilježja navesti u kataložnom opisu. Kad potpuni primjerak ne postoji ili se podaci o njemu ne mogu naći, korisnike kataloga treba upozoriti da se opis u katalogu ne odnosi nužno na sve primjerke istog izdanja ili serije.

Jedinica građe koristi se kao izvor podataka za kataložni opis na dva načina:

- podaci koji se javljaju na jedinici građe doslovno se prenose u opis (vidi element Stvarni prikaz jedinice građe i njegove pod-elemente);
- drugi podaci utvrđuju se neposrednim uvidom u oblik i sadržaj jedinice građe (npr. medij, jezik, tehnika, boja, dimenzije itd.).

Podaci koji se navode u kataložnom opisu, a ne mogu se preuzeti s jedinice građe ili utvrditi neposrednim uvidom u jedinicu građe, utvrđuju se u drugim pouzdanim izvorima.

Pouzdanim izvorima za arhivistički opis smatraju se:

(...)

Pouzdanim izvorima za bibliografski opis smatraju se:

- nacionalne bibliografije i katalozi nacionalnih knjižnica ili drugih nacionalnih bibliografskih središta;
- skupni katalozi i međunarodne baze podataka;
- referentna literatura (enciklopedije, leksikoni itd.).

Pouzdanim izvorima za muzejski opis smatraju se:

- komparativna građa;
- referentna literatura (enciklopedije, leksikoni itd.);
- znanstvena i stručna literatura;
- arhivsko gradivo;
- nacionalne bibliografije i katalozi nacionalnih knjižnica ili drugih nacionalnih bibliografskih središta;
- međunarodne baze podataka i skupni katalozi;
- rezultati znanstvenih analiza i istraživanja materijala i tehnika (npr. kronometrijska analiza ili radiokarbonsko datiranje prapovijesnih uzoraka).

Referentni izvori koji se preporučuju kao izvori podataka, uključujući utvrđivanje usvojenog oblika imena ili naziva i oblikovanje usvojenih nadziranih pristupnica, navedeni su u Dodatku ...

Za vrijednosti podataka koji se ne preuzimaju u kataložni opis s jedinice građe preporučuje se, gdje je moguće, uporaba nadziranih rječnika poput tezaurusa ili sustava autoriziranih podataka koji su usklađeni s nacionalnim i međunarodnim standardima.

Uz svaki element podataka u Pravilniku propisani su odgovarajući izvori. Podaci se smatraju dostupnima kad se mogu pronaći u izvorima koji su propisani uz element podataka. Kad je uz element podataka propisano više izvora, izvori se odabiru **redosljedom kojim su navedeni** (vidi i [A 8.1 Izvori podataka s prednošću](#)).

Kad su podaci pronađeni izvan jedinice građe ili na jedinici građe, ali izvan propisanih izvora, preporučuje se navođenje izvora podataka u kataložnom opisu. Za pojedinosti o načinu navođenja vidi [A 9.3 Citiranje](#).

Napomena:

Izraz *navesti* u Pravilniku označava uvrštavanje podataka u kataložni opis bez obzira na izvor.

Izraz *preuzeti* u Pravilniku se koristi uz podatke koji su doslovno preneseni u opis s jedinice građe.

Izraz *bilježiti* u Pravilniku se koristi uz podatke koje katalogizator utvrđuje uvidom u jedinicu građe, istraživanjem i uporabom dodatnih izvora te oblikuje u skladu s odgovarajućom odredbom.

A 8.1 Izvori podataka s prednošću

Kad je uz element podataka propisano više izvora podataka, izvori se odabiru redosljedom kojim su navedeni.

U slučaju nedoumice opći kriteriji su:

- **iscrpnost podataka za identifikaciju**

Prednost se daje izvoru podataka koji sadržava najpotpunije, najtočnije ili najmjerodavnije podatke.

- **neposredna blizina**

Prednost se daje izvoru podataka koji je najbliži sadržaju jedinice građe (npr. u opisu digitalne građe unutarnji dijelovi same jedinice građe, poput naslovnog zaslona ili glavnog izbornika, imaju prednost pred izvorima koji se javljaju na materijalnom nositelju i njegovim naljepnicama).

- **postojanost**

Prednost se daje izvoru podataka koji je najtrajniji.

A 8.2 Izvori podataka u skupnim jedinicama građe

U opisu skupnih jedinica građe (vidi [A 4.1.2 Opseg jedinice građe](#)) prednost ima izvor podataka koji se odnosi na jedinicu građe kao cjelinu. Ako nema takvog izvora, odabire se, gdje je moguće, prvi ili najraniji dostupni dio. Ako ovaj kriterij nije primjenjiv, prednost se daje najvažnijem ili prevladavajućem dijelu.

Izvori podataka za serijsku građu su:

- prvi sveščić ili dio;
- najraniji dostupni sveščić ili dio;
- nacionalne bibliografije i katalozi nacionalnih knjižnica ili drugih nacionalnih bibliografskih središta;
- skupni katalozi i međunarodne baze podataka (npr. Upisnik ISSN-a).

Za numerirane serijske jedinice građe prvi sveščić ili dio je onaj s najnižom brojčanom oznakom ili najranijom kronološkom oznakom.

Za nenumerirane serijske jedinice građe prvi sveščić ili dio je onaj s najranijom godinom izdavanja, proizvodnje i/ili raspačavanja.

Izvor podataka za integrirajuću građu je tekuća iteracija, ako Pravilnikom nije drugačije utvrđeno.

A 8.3 Izvori podataka u zbirnim jedinicama građe

U opisu zbirnih jedinica građe (vidi [A 4.1.2 Opseg jedinice građe](#)) prednost ima izvor podataka koji se odnosi na jedinicu građe kao cjelinu. Ako nema takvog izvora, prednost se daje najvažnijem ili prevladavajućem dijelu. Ako ovaj kriterij nije primjenjiv, odabire se, gdje je moguće, posljednji ili najnoviji dio.

A 9 Jezik i pismo kataložnog opisa

Jezik kataložnog opisa je hrvatski jezik, a pismo opisa latinica, ako kataložna agencija ne odluči drugačije.

Podaci koji se u opis preuzimaju s jedinice građe navode se na jeziku i/ili pismu na kojemu se javljaju na jedinici građe. Naknadno umetnuti izrazi navode se u uglatoj zagradi na jeziku i/ili pismu jedinice građe, ako Pravilnikom nije drugačije utvrđeno. Za pojedinosti o načinu preuzimanja podataka s jedinice građe vidi element Stvarni prikaz jedinice građe i njegove pod-elemente.

Podaci koji se ne preuzimaju s jedinice građe navode se na hrvatskom jeziku u skladu s važećim pravopisom.

Podaci koji se na jedinici građe javljaju na pismima različitima od latinice navode se transliterirani bez uglate zagrade. Transliteracija se provodi u skladu s važećim hrvatskim pravopisom (vidi Dodatak ...).

A 9.1 Jezik i pismo usvojenih nadziranih pristupnica

Usvojena nadzirana pristupnica temelji se na obliku imena ili naziva koji je općenito poznat u hrvatskom jeziku ili drugom jeziku koji je odabrala kataložna agencija.

Kad nije moguće utvrditi oblik koji je općenito poznat, usvojena nadzirana pristupnica temelji se na obliku imena ili naziva koji se javlja na većini jedinica građe.

Kad se na većini jedinica građe ime ili naziv javlja u izvornom obliku na pismu različitom od latinice, usvojena nadzirana pristupnica temelji se na transkripciji ili transliteraciji izvornog oblika imena ili naziva u skladu s važećim hrvatskim pravopisom (vidi Dodatak ...).

Kad je izvorno ime ili naziv na jeziku koji se koristi pismom različitim od latinice, ali se na većini jedinica građe ne javlja u izvornom obliku, usvojena nadzirana pristupnica temelji se na najčešćem latiničnom obliku.

A 9.2 Kratice, akronimi i inicijali

U kataložnom opisu ne preporučuje se korištenje kratica koje nisu u općoj uporabi i koje bi mogle biti nerazumljive većini korisnika.

Kraticama se ne smatraju oznake mjernih jedinica (cm, kg, MHz, MB).

Kraticama u općoj uporabi smatraju se:

- kronološke oznake (st., g. pr. Kr.);
- oznake za valute i novac (HRK, EUR);
- općenito prihvaćene oznake formata (PAL, VHS);
- općenito prihvaćene oznake za računalnu opremu (PC, CPU, CD-ROM);
- oznake kemijskih spojeva (CO₂)

Kratice koje se koriste u kataložnom opisu navedene su u Dodatku ...

Podaci koji se u kataložni opis preuzimaju s jedinice građe navode se u obliku u kojem se javljaju na jedinici građe, bez obzira je li riječ o skraćenom ili potpunom obliku. Za pojedinih o preuzimanju podataka s jedinice građe vidi element Stvarni prikaz jedinice građe i njegove pod-elemente.

Primjeri

11. izd.

Drugo promijenjeno izdanje

Objašnjenje: Oznaka izdanja preuzima se u obliku u kojem se javlja na jedinici građe.

Skraćeni oblik, akronim ili inicijali imena ili naziva smatraju se usvojenim oblikom imena ili naziva kad je taj oblik poznat većini korisnika i/ili kad se javlja na većini jedinica građe.

Primjeri

Cummings, E. E.

Harvey, PJ

SAD

A 9.3 Slobodno oblikovani tekst

Ako element podataka kataložnog opisa zahtijeva slobodno oblikovanje teksta (npr. u napomenama), oblikuje se primjereno kratak, jasan i precizan tekst vodeći računa o

dosljednosti u stilu, sintaksi i nazivlju te izbjegavajući ponavljanje podataka koji su već navedeni u drugim elementima opisa.

Preporučuje se navođenje potpunih rečenica i riječi u prirodnom poretku.

U tekstu se ne koriste kratice koje nisu u općoj uporabi i koje bi mogle biti nerazumljive većini korisnika (vidi A 9.2 Kratice, akronimi i inicijali).

A 9.4 Citiranje

Kataložni opis može uključivati citat. U opisu se citira:

- **dio sadržaja jedinice građe koji služi kao izvor podataka za kataložni opis**

Kad su podaci za kataložni opis pronađeni na jedinici građe, ali izvan propisanih izvora podataka (npr. u dijelu teksta u knjizi), u kataložnom se opisu preporučuje bilježenje izvora podataka ili, gdje je moguće, preuzimanje dijela teksta koji služi kao izvor podataka. Tekst se preuzima u navodnim znakovima i uz oznaku dijela iz kojega je preuzet (npr. numeraciju i oznaku stranice knjige).

Primjeri

"Ova slikovnica nastala je na radionici koja je održana u sklopu 18. muzejske edukativne akcije ("Muzejske pričalice") povodom Međunarodnog dana muzeja 18. svibnja." → str. 20.

„Knjiga je tiskana povodom obilježavanja 70. godišnjice posljednjih jasenovačkih logora." → str. [2].

- **referentna literatura i druga građa koja služi kao izvor podataka za kataložni opis**

Kad su podaci za kataložni opis pronađeni izvan jedinice građe (npr. u stručnoj literaturi ili arhivskom gradivu), u opisu se preporučuje bilježenje izvora podataka (vidi A 8 Izvori podataka za kataložni opis). Izvor podataka bilježi se u skladu s usvojenim pravilima citiranja bibliografskih i arhivskih izvora (npr. ISBD, Harvardski sustav citiranja itd.).

- **jedinica građe koja je povezana s jedinicom kataložnog opisa**

Kad se podatak o povezanoj jedinici građe navodi u obliku citata (vidi [A 10.2 Bilježenje odnosa](#)), bilježi se u skladu s usvojenim pravilima citiranja bibliografskih i arhivskih izvora (npr. ISBD, Harvardski sustav citiranja itd.).

A 10 Opće odredbe za kataložni opis

A 10.1 Izrada kataložnog opisa

A 10.1.1 Izrada kataložnog opisa jedinice građe

Zaseban kataložni opis izrađuje se za jedinicu građe koja se obilježjima značajno razlikuje od jedinica građe opisanih u katalogu.

Značajne razlike mogu obuhvatiti bilo koji od aspekata jedinice građe (vidi [A 4.1.1 Aspekt jedinice građe](#)). Zaseban opis može se izraditi za jedinicu građe ili pojedine njezine aspekte.

- **djelo**

Zaseban opis izrađuje se za jedinice građe kod kojih je značajno promijenjen skup koncepata i ideja koji jedinicu građe čini samostalnom i prepoznatljivom stvaralačkom cjelinom. Značajne promjene uključuju:

- adaptaciju (npr. ekranizaciju, novelizaciju, uglazbljenje itd.);
- parafrazu, imitaciju i parodiju;
- sažetak, skraćenje i proširenje;
- nastavak i *prequel*;
- serijske jedinice građe koje se spajaju, razdvajaju ili djelomično nastavljaju;
- varijacije glazbenih tema.

Odnosi među djelima navode se u katalogu kad se mogu utvrditi. Za pojedinosti vidi [A 10.2 Bilježenje odnosa](#).

- **izraz**

Zaseban opis izrađuje se za jedinice građe kod kojih je značajno promijenjen skup znakova koji, kombinirani u cjeline poput rečenica, odlomaka, oblika, melodija ili pokreta, prenose intelektualni ili umjetnički sadržaj jedinice građe. Značajne promjene uključuju:

- prijevode teksta na drugi jezik;
- transkripciju i transliteraciju teksta;
- promjenu glazbene ljestvice;
- preradbu skladbe za drugi instrument ili vokal;
- novu izvedbu glazbenog, plesnog ili dramskog djela;
- promjenu trajanja izvedbe, projekcije ili reprodukcije;
- promjenu boje na pokretnim i nepokretnim slikama (npr. kolorizaciju crno-bijelih filmova);
- promjenu mjerila na kartografskim prikazima, nacrtima i maketama.

Odnosi među izrazima navode se u katalogu kad se mogu utvrditi. Za pojedinosti vidi A 10.2 Bilježenje odnosa.

- **pojavni oblik**

Zaseban opis izrađuje se za jedinice građe kod kojih je značajno promijenjen materijalni oblik kao posljedica novog proizvodnog procesa. Značajne promjene uključuju:

- novo izdanje

Izdanje je skup primjeraka koji su u načelu proizvedeni iz istog izvornog unosa i objavio ih je isti nakladnik.

U opisu stare knjige izdanjem se smatraju svi primjerci otisnuti u načelu iz istog tiskarskog sloga u bilo kojem razdoblju.

- novi otisak i tiskarsku varijantu (u opisu stare knjige);

Novi otisak sastoji se od svih primjeraka nekog izdanja koji čine planiranu izdavačku jedinicu, a razlikuju se od ostalih primjeraka tog izdanja u jednoj ili više pojedinosti koje uključuju izmjene naslovne stranice ili kolofona.

Tiskarska varijanta uključuje izmjene koje određeni primjerak razlikuju od drugih primjeraka istog ili novog otiska, a koje nakladnik ne smatra posebnim izdavačkim zahvatom. Tiskarska varijanta obično se odnosi na svežnjice i ne uključuje izmjene naslovne stranice.

- novu programsku verziju;

Nova programska verzija podrazumijeva razlike i izmjene u programskom jeziku ili operativnom sustavu i nadogradnju ili poboljšanje funkcionalnosti. Razlike koje ne predstavljaju novu verziju su razlike u veličini materijalnog nositelja (npr. disk od 14 cm nasuprot disku od 9 cm), formatima datoteka koje se odnose na ispis (npr. ASCII nasuprot PostScriptu), formatima koji se odnose na sustave (npr. PC nasuprot Macintoshu) i razlike koje se odnose na znakovni kod ili na blokiranje ili bilježenje gustoća.

- novu proizvodnu seriju;

Proizvodna serija je skup primjeraka koji su proizvedeni u načelu iz istog izvornog unosa i imaju istog proizvođača.

- faksimilnu, fotografsku, mikrografsku i digitalnu reprodukciju;

Reprodukcija je objekt proizveden ili izrađen prema izvorniku s namjerom stvaranja novog proizvoda. Zaštitne kopije, fotodokumentacija itd. ne smatraju se reprodukcijama i nije ih potrebno zasebno opisivati.

U opisu reprodukcije navode se podaci koji se odnose na reprodukciju.

- promjenu materijalnog nositelja (npr. isti sadržaj objavljen na videokaseti i DVD optičkom disku).

Odnosi između pojavnih oblika navode se u katalogu kad se mogu utvrditi. Za pojedinosti vidi A 10.2 Bilježenje odnosa.

Za pojedinosti o promjenama glavnog stvarnog naslova jedinice građe koje uvjetuju izradu zasebnog kataložnog opisa vidi ...

- **primjerak**

Zaseban opis izrađuje se za jedinice građe koje predstavljaju pojedinačni objekt proizveden industrijski kao dio skupa identičnih materijalnih objekata, a doživjele su promjene (npr. promjenu vlasništva, oštećenje, popravak i druge intervencije) koje ih izdvajaju iz skupa identičnih objekata u mjeri koja se smatra značajnom za korisnike kataloga.

A 10.1.2 Izrada kataložnog opisa agenta

Kataložni opis agenta odnosi se na identitet pod kojim agent djeluje u kontekstu koji se smatra značajnim za korisnike kataloga.

Kataložni opis uvijek se izrađuje za identitet autora ili stvaratelja. Autorom ili stvarateljem smatra se agent koji je odgovoran za skup koncepata i ideja koji jedinicu građe čini samostalnom i prepoznatljivom stvaralačkom cjelinom. Kod zbirnih jedinica građe koje su združene na temelju zajedničke provenijencije (npr. arhivski fondovi) stvarateljem se smatra agent čijim je djelovanjem jedinica građe nastala, prikupljena i/ili se čuva.

Kataložni opis agenata koji su povezani s jedinicom građe, a nisu autori ili stvaratelji (npr. proizvođači, nakladnici, restauratori, vlasnici itd.) izrađuje se kad se smatra značajnim za korisnike kataloga.

Odnosi između agenta i jedinice građe uvijek se navode u katalogu. Za pojedinosti vidi [A 10.2 Bilježenje odnosa](#). Vrste odnosa između agenta i jedinice građe navedeni su u Dodatku ...

Autor ili stvaratelj jedinice građe utvrđuje se:

- u propisanim izvorima podataka na objavljenoj jedinici građe (vidi Podatak o odgovornosti);
- korištenjem referentne, znanstvene i stručne literature;
- istraživanjem komparativne građe, arhivskog gradiva i drugim istraživanjima.

Kad se identitet autora ili stvaratelja ne može sa sigurnošću utvrditi, a jedinica građe se pripisuje jednom ili više autora ili stvaratelja, kataložni se opis izrađuje za svakog agenta kojemu je pripisana autorska ili stvaralačka uloga.

Kad je u propisanim izvorima podataka na jedinici građe autor ili stvaratelj pograšno naveden, a identitet pravog autora ili stvaratelja može se utvrditi, kataložni se opis izrađuje za oba agenta.

Jedinica građe može imati više autora ili stvaratelja, čija uloga u stvaranju može biti istovrsna ili raznovrsna.

- **jedinice građe s više autora ili stvaratelja čija je uloga u stvaranju istovrsna**

Kad je jedinica građe nastala zajedničkim radom više autora ili stvaratelja čija je uloga u stvaranju jedinice građe istovrsna (npr. više osoba zajedno sklada skladbu ili više korporativnih tijela zajednički izvještava o svom radu), kataložni se opis izrađuje za tri autora ili stvaratelja čiji se udio smatra najvažnijim. Kataložni opis za ostale autore ili stvaratelje izrađuje se kad se smatra značajnim za korisnike kataloga.

- **jedinice građe s više autora ili stvaratelja čija je uloga u stvaranju različita**

Kad je jedinica građe nastala suradnjom više autora ili stvaratelja čija je uloga u stvaranju jedinice građe različita (npr. redatelj, scenarist, producent i drugi agenti koji sudjeluju u stvaranju filma), kataložni se opis izrađuje za autora ili stvaratelja čiji se udio smatra najvažnijim. Za pojedinosti vidi Autor ili stvaratelj.

U bibliografskom opisu, kad nije moguće utvrditi najvažnijeg autora ili stvaratelja, kataložni se opis izrađuje za autora ili stvaratelja čije se ime prvo javlja u propisanim izvorima podataka na jedinici građe.

Kataložni opis za suradnike izrađuje se kad se smatra značajnim za korisnike kataloga.

A 10.1.2.1 Osobe s višestrukim identitetima

Kad osoba djeluje pod različitim identitetima, a svaki je od njih vezan uz kontekst koji se smatra značajnim za korisnike kataloga, izrađuje se zaseban kataložni opis za svaki identitet.

Višestruki identitet osobe treba razlikovati od varijantnih oblika imena osobe ili promjene imena.

Identitet osobe uključuje:

- djelovanje pod pravim imenom, tj. imenom kojim se osoba identificira u pravnom i administrativnom kontekstu;
- djelovanje pod pseudonimom, uključujući imena alter-ega, fiktivnih likova, nadnaravnih bića itd.;
- djelovanje pod službenim imenom, tj. imenom uloge koja je jednoj ili više osoba dodijeljena u korporativnom tijelu i koja postoji neovisno o osobama koje ju obnašaju, uključujući nazive položaja crkvenih dostojanstvenika, vladara, državnih poglavara, direktora tvrtki itd.

Smatra se da osoba ima više identiteta ako se služi:

- pravim imenom i jednim ili više pseudonima;
- višestrukim pseudonimima;
- višestrukim službenim imenima;

- zajedničkim pseudonimom s drugom osobom ili više drugih osoba.

Odnos srodnosti između različitih identiteta osobe navodi se u katalogu kad se može utvrditi. Za pojedinosti vidi A 10.2 Bilježenje odnosa.

Primjeri

J. K. Rowling

Newt Scamander

Robert Galbraith

Objašnjenje: Književnica objavljuje fantastičnu književnost pod vlastitim imenom J. K. Rowling i pod imenom Newta Scamandera, lika koji pripada fikcionalnom svijetu njezinih fantastičnih romana. Pod pseudonimom Robert Galbraith književnica objavljuje detektivske romane.

Joseph Ratzinger

papa Benedikt XVI

Objašnjenje: Prije stupanja na dužnost poglavara Katoličke crkve autor je objavljivao teološka djela pod građanskim imenom.

Stanislav Habjan

Greiner i Kropilak

Objašnjenje: Umjetnik i dizajner djeluje pod vlastitim imenom Stanislav Habjan te pod zajedničkim pseudonimom Greiner i Kropilak s Borisom Greinerom.

Svaki identitet može se sastojati od više varijantnih oblika imena ili naziva.

Varijantni oblik imena ili naziva uključuje:

- oblik imena na drugom jeziku ili pismu;
- oblik imena transliteriran u skladu s drugačijim pravilima;
- oblik imena u skraćenom ili razriješenom obliku;

- promjenu imena prijevodom na drugi jezik, prilagodbom duhu drugog jezika, promjenom pravnog statusa ili iz drugih razloga.

Varijantni oblik imena ne zahtijeva izradu zasebnog kataložnog opisa.

Odnos istoznačnosti između varijantnih oblika imena i usvojenog oblika imena uvijek se navodi u katalogu. Za pojedinosti vidi A 10.2 Bilježenje odnosa.

Primjeri

J. K. Rowling

Joanne K. Rowling

Joanne Kathleen Rowling

Objašnjenje: Skraćeni, općenito poznati oblik imena književnice i razriješeni oblici.

Papa Benedikt XIV

Papa Benedictus XIV

Папа Бенедикт XVI

Objašnjenje: Oblici imena pape Benedikta XIV na različitim jezicima i pismima.

Tomislav Gotovac

Antonio G. Lauer

Tomislav Gotovac a.k.a. Antonio G. Lauer

Objašnjenje: Umjetnik mijenja ime u Antonio G. Lauer i nastavlja djelovanje pod novim imenom, a ponekad koristi i oba imena.

A 10.1.3 Izrada kataložnog opisa mjesta

(...)

A 10.2 Bilježenje odnosa

Odnos se sastoji od objašnjenja ili oznake za vrstu odnosa i podataka o povezanoj jedinici kataložnog opisa.

Kad se mogu utvrditi, u katalogu se uvijek navode:

- odnos jedinice građe i autora ili stvaratelja (vidi Dodatak ...);
- odnos između jedinica građe (vidi Dodatak ...);
- odnos srodnosti između različitih identiteta istog agenta;
- odnos istoznačnosti usvojenog i neusvojenih ili varijantnih oblika imena ili naziva.

Drugi odnosi navode se kad se smatraju značajnima za korisnike kataloga.

Odnosi se u katalogu navode na jedan od sljedećih načina:

- u obliku napomene;
- u obliku uputnice na povezanu jedinicu kataložnog opisa.

A 10.2.1 Bilježenje odnosa u obliku napomene

Odnosi u napomeni bilježe se kao slobodno oblikovani tekst. Vrsta odnosa objašnjena je u tekstu.

Podaci o povezanoj jedinici kataložnog opisa mogu se navesti u strukturiranom i nestrukturiranom obliku. Podaci u strukturiranom obliku navode se kao:

- **usvojena nadzirana pristupnica**

U obliku usvojene nadzirane pristupnice (vidi [A 7 Pristup jedinicama kataložnog opisa](#)) navode se podaci o povezanom djelu, izrazu, agentu i mjestu.

- **citati**

U obliku citata navode se podaci o pojavnom obliku i primjerku. Preporučuje se citat u skladu s usvojenim pravilima citiranja bibliografskih i arhivskih izvora (vidi [A 9.3 Citiranje](#)).

Podaci o povezanoj jedinici kataložnog opisa u nestrukturiranom obliku navode se kao slobodno oblikovani ili polu-strukturirani tekst.

Primjeri

Pretisak prema izvorniku iz 1595. godine.

Pretisak iz Berliner Tageblatt und Handels-Zeitung, Berlin, 62. Jahrgang, ausgabe B (für Berlin), Nr. 101, 1. märz 1933, S. 1-2.

Zvučne datoteke digitalizirane sa šelak gramofonske ploče.

Sadrži: Kazneni zakon ; Zakon o kaznenom postupku ; Zakon o sudovima za mladež ; Zakon o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta ; Zakon o izvršavanju kazne zatvora

Jedinica sadrži nekoliko Vojnovićevih koncepata pisama, prepisku s članovima obitelji i manji broj pisama i telegrama raznih osoba.

Izvorni stvarni naslov: La cigale et la fourmi

Pravo ime autora: Jean-Baptiste Poquelin

A 10.2.2 Bilježenje odnosa u obliku uputnice

Kad je odnos između jedinica kataložnog opisa naveden u obliku uputnice na povezanu jedinicu kataložnog opisa, vrsta odnosa bilježi se kao zaseban podatak.

Podaci o povezanoj jedinici kataložnog opisa mogu se zabilježiti na više načina:

- u obliku usvojene nadzirane pristupnice ili citata (vidi [A 10.2.1 Bilježenje odnosa u obliku napomene](#));
- u obliku brojčanog ili slovno-brojčanog identifikatora jedinice kataložnog opisa (npr. ISSN, ISNI itd.);
- u obliku poveznice koja koristi jedinstveni identifikator jedinice (*Uniform Resource Identifier*, URI).